

Omenil sem že, da je prvo kar moramo v tem oziru zahtevati, da stojijo moške, ki so na čelu, strogo na stališču politične nevtralnosti in jo v resnici izvajajo.

Treba je tudi zavzeti stališče napram Slomškovi zvezi. Moje mnenje je⁹⁾, da likvidira »Slomškova zveza« kot stanovska organizacija, čim se je »Zaveza« v našem smislu reorganizirala, lahko pa še obstoja dalje kot združenje enakomiselnih vzgojiteljev¹⁰⁾, kot društvo pedagoško-kulturne smeri. Nikdar ne smemo braniti, da so pripadniki sorodne duševne ali politične struje skupljajo v posebna društva, ako čutijo potrebo za to.

Še besedico o ustroju »Zaveze«.

Srbski tovariši so se izrekli za razpust pokrajinskih učiteljskih zvez, torej tudi za razpust »Zaveze« in za neposredni pristop okr. učiteljskih organizacij k UJU. S tem bi bil na mah spor med slovenskim učiteljstvom rešen. Vendar to vprašanje danes še ni godno za rešitev. Dokler imamo pokrajinsko vladno, rabimo tudi pokrajinsko učiti. Zvezo¹¹⁾ Odvisno bo od bodoče državne ustave, kako zgradimo notranji ustroj naše skupne jugoslovanske učiteljske organizacije. Okrajna učiteljska društva, kakoršna je naše, ostanejo torej tudi še nadalje v članici neposredne »Zaveze« in ta pa je članica UJU. (Kakor vam je mogoče znano, je poslala »Zaveza« enega svojega zaupnika v Beograd, da sam kot stalen svetovalec vlade zastopa naše interese¹²⁾.)

Tovariši! Zavedajmo se, kaj pomeni v svobodni, demokratični državi organizacija! Le s krepko enotno organizacijo si pribori naš stan onaj veljavo v državi, ki mu po njegovi važnosti gre. Razdvojeni, razkropljeni, needini ne pomenimo v javnem življenju nič. Imponira le solidarni nastop na znotraj disciplinirane organizacije!

Učitelj, učiteljica, ki se odtegnje organizaciji, ne zasluži, da ga nazivljamo tovariša, to so paraziti na našem stanovskem telesu, to so politično nezreli ljudje, ali pa grdi egoisti, ki se pač okoriščajo z dobrinami, ki jih organizacija pribori celemu stanu, ki pa nečejo nič prispevati za skupno stvar.

Upam, da ne bo v našem okraju nobenega stanovsko nezavednega tovariša ali tovarišice, ki bi stal izven organizacije, ki bi bil divjak.

Ko dosežemo svoj cilj, ki smo mu danes že blizu — enotno, od vsakogar priznano stanovsko organizacijo vsega slovenskega učiteljstva ne glede na mišljenje in politično prepričanje — takrat postanemo političen faktor, da ne bo noben ministrski stolec tako trden, da bi prenesel odločne opozicije strnjenegega, složnega učiteljstva in višji šolski sveti bodo morali upoštevati naše trezne predloge.

Gorje pa nam, ako bi nas strankarska strast razdvojila, ako bi zanesla spor v naše vrste in nas cepila. Potem smo igrača v rokah političnih strank, potem smo na istem stališču, kot smo bili prej, ko je vsakdo lahko z nami pometal in ko je vladajoča stranka s protekcionizmom demoralizirala naše vrste in zanetila sovraštvo in nezaupanje med stanovskimi tovariši.

Stanovska edinstvo — to bodi naše geslo! Vsa stanovsko zaveden, iskren in pošten tovariš nam bodi dobrodošel v društvu, pa naj bodi tega ali onega mišljenja — vsak nam bodi brat!

Solidarni, tesno strnjeni v boj za lepšo bodočnost stanu, za prospeh šole in mladine!

Naše šolstvo v Trstu in okolici.

Kot prvi govornik na izrednem občnem zboru društva »Edinosti« v Trstu dne 18. pret. meseca, ki je poročal o naših šolskih razmerah v Trstu in njegovi okolici, je nastopil tajnik dr. Mikuletič. Podal je obširno poročilo, iz katerega navajamo sledeče:

Če bi mi Jugoslavlani v zasedenem ozemlju verovali obljubam, bi bili glede našega šolskega vprašanja lahko popolnoma mirni; zakaj obljub nam res ni manjkalo in nam jih še danes ne manjka. Že tedaj, ko je po evropskih frontah divjala železna smrt, so se vsipale na nas obljube z letal. Mi smo jih pobirali, jih skrivaj čitali in jim verovali. Z novim zaupanjem in pogumom smo nadaljevali na cesti in

pri ognjišču, v zaledju in na bojnem polju svoje vztrajno delo, ki je izpodjedalo temelje stari, gnili Avstriji. Prišla je nato zasedba naših pokrajin in z njo nove obljube.

Predsednik urada za zasedeno ozemlje je obljubil zastopniku našega naroda, ki je bil slučajno pri njem v Rimu, da se nam odpro vse šole.

Ministrski predsednik Nitti je izjavil 6. avgusta l. 1919 v rimski poslanski zbornici: »Dal sem obema guvernerjema jasne in točne instrukcije, da zaneseta med odrešeno prebivalstvo čut nepristranosti in zaupanja in čut simpatije napram skupinam drugih narodnosti, kjer lahko prihaja do preprirov in kjer vladajo ostra nasprotstva, tako da se te narodnosti prepričajo, da Italija, dežela svobode in demokracije, neče izvrševati nikakršnega nasilnega raznarodovanja.«

Toliko o obljubah; sedaj pa k dejstvom in dejanjem!

Pred zasedbo smo imeli v Trstu in okolici naslednje slovenske šole:

Občinske ljud. šole v Šklednju, pri Sv. Ivanu, v Rojanu, Barkovljah, na Kafinari, v Bazovici, v Trebčah, Gropadi, na Opčinah, na Proseku in v Sv. Križu;

občinske otroške vrtnice v Rojanu, pri Sv. Ivanu in Sv. Vidu;

zasebne otroške vrtnice pri Sv. Jakobu, v Šklednju, pri Sv. Mariji Mak. na Spodnji Rocoli, na Kolonji, Vrdeli in v Barkovljah;

zasebno ljudsko in meščansko šolo za dečke in zasebno ljudsko šolo za deklice pri Sv. Jakobu, z ljudskošolskim vzporednicami na Acquedottu;

državno pripravniško za srednje šole;

zasebno dvorazrednico, nižjo trgovsko šolo s pravico javnosti;

državno obrtno šolo; moško in žensko učiteljske ter realno gimnazijo.

Vsega skupaj 30 učnih zavodov. Od teh jih je danes odprtih 12 in sicer občinske ljudske šole po okolici ter zasebna ljudska šola pri Sv. Jakobu. Prosilni smo, da se nam otvori učiteljske in gimnazijske prošnja je bila odbita; prosili smo za otvoritev trgovske šole, do danes nimamo odgovora; prosili smo, naj se nam dovoli, da smemo otvoriti zasebne vrtnice v odgovor imamo, da se stvar študira.

K temu še nekoliko statistike: Ob začetku letošnjega šolskega leta se je prijavilo za obisk gimnazije oziroma realne gimnazije 182 dijakov; od teh jih je bilo 149 iz Trsta. Pri tem je opomniti, da se jih je za prvi razred, ki je vedno najmočnejši, prijavilo le malo, ker so bili starši v dvomu, da se odpre srednja šola in so poskrbeli na drug način za izsoljanje svojih otrok, ki so že bili izgubili eno šolsko leto. Namesto srednje šole v Trstu smo dobili 3 gimnazijske razrede v Idriji, od katerih pa poslujeta le dva, prvi in tretji. Ni se upoštevala naša želja, ni se upoštevalo to, da ste dve srednji šoli za Idrijo preveč, ni se upoštevalo, da je za vzdrževanje otrok v Idriji za stariše, posebno za Tržačane predrago, ni se upoštevalo dejstvo, da smo do zasedbe imeli popolne srednje šole z vsemi razredi, ampak dali so nam samo tri gimnazijske razrede, tako da dijaki iz višjih razredov sploh niso imeli možnosti nadaljevati svojih nauk, in uspeh je bil ta: Sto in sto naših otrok, ki naj bi ostali v domovini in uživali dvojno vzgojo, s strani starišev in učiteljev, je moralo proč od doma iskat gostoljubnosti po učilnicah v Jugoslaviji, mnogo otrok je moralo opustiti študije, ker stariši ne bi zmogli vzdrževanja otroka izven družine, a idrijska gimnazija šteje danes celih 30 obiskovalcev in sicer ima I. razred 27 dijakov, II. razred 3, a drugi je zaprt, ker se je tisti edini dijak, ki je predlanskim zahajal vanj, naveličal samevanja.

Za učiteljske se je priglasilo iz samega Trsta 40 dijakov za vse štiri letnike. Tudi ti morajo opustiti nadeje, da bi bili kedaj učitelji, ker stariši nimajo sredstev, da bi jih vzdrževali na novoustanovljenem učiteljskem v Tolminu in ker ima to učiteljske samo I. razred, tako da so dijaki iz višjih letnikov takorekoč obviseli v zraku. Za trgovsko šolo se je prijavilo v začetku tega šolskega leta 86 dijakov; od teh jih je 73 iz Trsta. To je več kot zadostno število za dva tečaja, in vendar prošnja za otvoritev te šole še danes ni rešena, skoro štiri mesece po začetku šolskega leta. To nemarnost oblasti bodo v kratkem drago plačevali italijanski trgovci v Trstu, ki bodo, če bodo hoteli trgovati z Jugoslavijo, potrebovali uradnike večje jugoslovanskega jezika.

Tu je omenjal govornik med drugim, tako se je spomnil leta 1919. vozil po deželi okrog nek laški polkovnik ter trozil med našim ljudstvom letak, čegar vsebino je naš list že omenjal v svoji letošnji I. številki, str. 18. Ta letak se je razdaljal med ljudstvo, nabijal na židove, ponekod ga je duhovnik moral razglasiti celo na prižnici P. P.

Pri tej šolski mizeriji je umevno, da so se tržaški Slovenci res veselili, ko se jim je 5. decembra 1919. dovolilo, da si smejo iz lastnih sredstev vzdrževati ljudsko šolo pri sv. Jakobu. Naša prošnja se je glasila, naj se nam dovoli otvoritev 8 razredne ljudske in meščanske šole pri Sv. Jakobu z vzporednimi razredi na Acquedottu. Podpirali smo to prošnjo s številom — nad 1700 otrok — stanujočih izključno v mestu. Po dolgem obotavljanju in po nešteti posredovanjih smo končno v decembru l. 1919. dobili dovoljenje za otvoritev 5 razredne ljudske šole pri Sv. Jakobu. Na tej šoli je danes 1325 otrok; preko 400 slovenskih otrok se še potepa po tržaških ulicah ker pri Sv. Jakobu zanje ni prostora. Šola je prenapolnjena; imamo razrede, ki štejejo po 112 otrok. Ni treba, da je človek strokovnjak-pedagog, da uvidi, da učitelj ne more obvladati in uspešno učiti takih ogromnih razredov, ni treba, da je človek zdravnik, da uvidi, da take razmere ne odgovarjajo zahtevam zdravstva. Ni to naša krivda; šolsko poslopje na Acquedottu je še vedno prazno in na razpolago; vsako jutro gredo otroci iz spodnjega mesta mimo njega ter se ob burji in zimi vzpenjajo na šentjakovski hrib v prenapolnjene razrede. Tisti, ki so poklicani skrbeti za to, da otroci uživajo temeljito šolsko vzgojo, tisti, ki drugače kaznjujejo prestopke proti javnemu zdravstvu, naj napravijo konec temu nezgodnemu stanju tem bolj, ko jih to stane le naveden podpis.

Četrti zbor, ki je sprejel poročila valčeva izvalčeva z največjim zanimanjem, ponovno izražajoč svojo globoko ogorčenje nad krivičnimi krivicami, je vzel poročilo z odobravanjem in znanje.

Is naše organizacije.

Društvene vesti.

Učiteljsko društvo za cerkniški in laški šolski okraj. Društvo je zborovalo 15. januarja 1920. v Grahovem. Predsednik tov. Mišo Kabaj pozdravi navzoče učiteljske, ki se udeležilo zborovanja sporo polnoštevilno. Govori o daciji učiteljskih društev ter o ustanovitvi Unije.

Tajnik tov. Kopal prebere zapisnik o zadnjem zborovanju, ki se odobri. O izvršitvi storjenih sklepov poroča: a) Vodstvo »Zaveze« je vzelo sklep učiteljskega cerkniško-laškega sodnega okraja, da se loči od društva logaškega okraja ter ustanovi samostojno društvo, z odobravanjem na znanje. b) Višji šolski svet je vpokojil nadučitelja S. c) Izpreminjavalne predloge o načrtu šolskega zakona je tovariš Kopal kot poročevalec postal do določene terminu.

Tovariš Kopal predava nato o temi: »Kako uplivala šola blagodejno na posirovelost šolske mladine, ki je posledica vojne.« Iz svoje prakse navaja zgled prestopkov ter postopanje o odpravi teh. Izvalja, da ne vodi k poboljšanju telesna kazen, marveč moralna sila. Govori o šolski občini ter sodčovanju otrok pri dožicanju kazni. Le v skrajnem slučaju priporoča varstveno sodišče.

Tov. Kopal opozarja pri tej priliki na obširno razpravo o šolski občini v Letopisu S. S. M. ter vabi učiteljske, da se odzove vabilu tov. Juza za pristop k temu društvu v obilnem številu. Vsak učitelj, vsaka šola bodi član S. S. M.!

V nadaljnjem očrtu predsednik namen društva »Samopomoč«. Učiteljske sklene soglasno pristopiti v lastnem interesu k temu društvu.

K učit. društvu je pristopilo 27 članov. Nekaterim odsotnim tovarišicam je poslal tajnik poziv za pristop.

Pri slučajnostih je podala tov. Marica Modičeva blagajniško poročilo, ki je izostalo pri zadnjem zborovanju. Iz njega posnemamo, da je šelo društvo v minulnem letu 27 članov. Delež odkov je bilo 1046 K 87 v, stroškov pa 912 K, torej preostanka 134 K 87 v.

Sprejet je bil samostojen predlog tov. Kobača, (tiče se verskih vaj. Predlog se odpošlje višjemu šolskemu svetu).

Kot predavatelj za prihodnje zborovanje se prostovoljno javi tovariš Jug. Prostovoljnega organizacijskega davka je nabrala tov. blagajničarka 187 kron.

Ker ni bilo nikakega predloga več, je zaključil predsednik zborovanje.

Učiteljsko društvo za Maribor in bl. okolico je imelo dne 25. januarja svoje prvo redno zborovanje. Gospod dr. Pivko je imel nad eno uro trajajoče nad vse zanimivo predavanje pod naslovom: »Med laškimi učitelji.« Osvetlil je nam marsikak zanimiv in zagoneten zgodovinski zadnji vojni let, da smo ga razumeli in zrl v povsem drugačni luči nego doslej. Gospod predavatelj je žel toplo zahvalo za svoja izvajanja. Nato so se razmotrivala razna stanovska vprašanja. Videlo se je, kako potrebno je društvo, da se potem nega uredi toliko nučnih in perečih vprašanj, ki zadevajo šolo in učiteljske. Sprejeto so se enoglasno sledeče resolucije:

1. pozdravlja izvajanja tovariša Bernota na zborovanju Celjskega uč. društva z dne 8. decembra 1919 ter se pridružuje njegovim resolucijam;

2. pozivlja »Zavezo« in vsa učit. društva, da zastavijo nemudoma vse svoje sile za izboljšanje našega gnotnega položaja, t. j. da se naj zjednači z državnim uradnistvom ne samo na papirju, ampak tudi v plači. Zakaj, predpogoj idealnemu delu — je kruh. V ta namen naj se stopi v ožji stik z vsemi organizacijami drž. uslužbencev, da se te odločno izjavijo, ali hočejo smatrati zahteve učiteljskega za izboljšanje gnotnega položaja, kakor svoje lastne in jih podpirati z vso močjo in z vsemi dopustnimi sredstvi. Pridimo enkrat na čisto, kaj smo in za koga nas smatra država. — Ako ne dobimo povoljnega odgovora, iskati si hočemo drugih zaveznikov, katere bomo tudi našli in ki bodo nam prej ali slej pripomogli do uresničenja naših zahtev;

3. pričakuje bodoče od vlade, da deli even-trne draginjske doklade tudi v isti in isto-

časno, kakor drugim stanovom, ne pa cele mesece pozneje, kakor se je to zgodilo že ponovno in so med tem cene potrebnim poskočile za 100 ali več %. S tem smo občutno oškodovani. Naj se tudi opusti že uvedena razvada, da se plačilne pule pošiljajo se nekam redno, a na denar je treba čakati po več tednov.

4. konstatira, da se skuša zamenjati v naše stanovsko glasilo zopet strankarstvo in osebnosti,*) kakor kažejo zadnje številke, zlasti opombe uredništva, ter poziva vse učiteljske, naj nastopa solidarno, dokler nam ni zagotovljen dostojen obstoj.

Sklene se med drugim vpslati višjemu šolskemu svetu prošnjo, da naj se vsa provozirano zasedena mesta v Mariboru in okolici stalno namestijo.

Društvo šteje sedaj že 103 člane ter je na najboljši poti, da bo imelo važno nalogo v naši glavni postojanki na severni meji, ako se bodo zavedali vsi člani in članice svojih nalog v šoli in zunaj nje.

Gornjevrtaško učiteljsko društvo je zborovalo dne 14. 12. 1919 v Kropi pri Gornjem vrtaču. Predseduje tovariš Jos. Terčak, ki pozdravi navzoče, ter jim sporoči, da je opravilo svojo odnositno učiteljsko moziško, tov. Ivana Černe z Gorjice in tov. Ivan Klemenčič iz Rečice. Zapisnik zadnjega zborovanja se prečita in odobri. Došla sta dva dopisa: 1. Katere knjige se naj naroče za šolsko rabo? Dogovorilo se je, da se vsled nestanovitnosti sedanjih razmer odloži to na poznejši čas, oziroma na prvo okrajno učit. konferenco. 2. »Zveza narodnih društev« vabi naše društvo k pristopu. Se soglasno sprejme.

Temu sledi poročilo delegacije tov. Ivane Černe o zborovanju »Zaveze« v Ljubljani. Skrbno sestavljene podatke je prečitala tov. Marija Rojnik, ker je bila poročevalka opravičeno odsotna. Za trud in vestnost izrazi zbor delegatini zahvalo.

Tov. V. Pulko je podal primerjajoč pregled o »Načrtu zakona o narodnih šolah za kraljevstvo SHS« (izdelan od »Prosvetnega odbora« v Beogradu) in o »Načrtu prenovitve šolstva in narodne vzgoje« in ga je sestavil odsek »Zaveze«. Konečno se prečita. Izpreminjemb. ki bi se naj upoštevalo pri sestavi doktrine šolskega zakona. Te razprave so se navzoči (poslušali) tovariši Kocbek, Kele in Korban) živahno udeleževali in stavili še nekaj izpreminjemb. ki so bile sprejete in potem odnosele na svoj naslov. Tovariš Kocbek je izrazil željo, naj bi Deželna vlada, oziroma Višji šolski svet izdal po potrebi »Šolski uradni list«.

Volitev novega odbora se je izvršila, sledeče: predsednik V. Pulko, podpredsednik Jos. Terčak, tajnica Marija Rojnik, blagajničar Martin Soilar, odbornika pa Jos. Korban in gospa Sotlarjeva.

Ljubljansko učiteljsko društvo zboruje v četrtak, dne 12. febr. t. l. na l. m. d. l. s. (Ledina). Zacetek ob 8 uri dopoldne in ob 2 uri popoldne. Dnevni red: 1. Zakon o narodnih šolah kraljevstva SHS (nadaljevanje), 2. slučajnosti. Tovariši in tovarišice, ki se udeležijo zborovanja, so vsled znanega odloka šolskih oblasti ta dan pouka prosti. Nameravano odsotnost za ta dan naj pravočasno javijo šolskemu vodstvu, oziroma ravnateljstvu. Oni, ki se ne udeležijo zborovanja, imajo reden pouk. — Odbor.

Tržaško okrožje »Pedagoškega društva v Krškem« je zborovalo dne 22. l. 1920 ob pol 10. v Mokronozu. Na dnevnem redu so bili nekateri dopisi glavnega odbora ter referat tovariša Mih. Grčarja: »Učitelj, šola, dom.« Sprejetih je bilo tudi več resolucij, ki so se odposlale na pristojna mesta. Omenili pa moramo resolucijo, katero naj sprejmejo tudi druga okr. društva: Večina krajinjskih šolskih svetov je nedelavna, oziroma nasprotuje razvoju in napredku šolstva. Dokler se jih ne odpravi, jih mora višja oblast prisiliti k delavnosti. Sicer pa naj se šolstvo čimprej podržavi.

Kronika.

Narodna banka SHS. Dne 26. januarja je bil podpisan dogovor med vlado kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev in Privilegirano Narodno banko kraljevine Srbije, s katerim se ta banka pretvori v Narodno banko kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev počenši od 1. februarja t. l.

Učitelji štrajkajo v avstrijskem delu Koroške, ker imajo tako slabo plačo, da pri tamošnji draginji ne morejo shajati. Draginjskih doklad še niso dobili izplačanih. Z obupom in žalostjo gledajo čez našo mejo, kjer je položaj njihovih sovrstnikov vsaj tak, da zamorejo stanu primerno živeti. Jugoslavija zna ceniti stebre svoje države, onkraj meje je pa vzrok obupnemu položaju notranja državna zmeda.

Plače in plače. »Národní Listy« priobčinejo plače nekaterih najvišjih in najnižjih uslužbencev v Berlinu. Tako ima n. pr. ravnatelj berlinskega zavoda za čiščenje ulic po 21 letih službe 8760 mark, njegov šofer pa 9127 mark letno. Član mestnega sveta ima 10.000 mark letno, pomožni delavec v centrali za izdelke iz masti pa 18.000 mark. Oskrbnik zavoda za slepce dobiva po 32-letni službi 6650 mark letno in njegov sluga tudi toliko. Predstojnik v centrali za izdelke iz masti ima 5500 mark letno, njegov računovodja 8700 mark. Nadzornik javnih nasadov »vleče« 6570 mark, njegovi vrtnarji 7070 mark letno. Dipl. inženjer ima 6000 mark letne plače, njegov sluga 8000 mark. Mestni stavbni sekretar ima letnik 5756 mark (po 19 letih službe), njegov neizučeni delavec (mestni stražar) pa 7200 mark. — Komentarija ni treba, ker to velja tudi za naše kraje.

Slučaji, na katere se nanaša ta ošteček, nam niso bili javljeni, zato se tudi ne moremo zagovarjati. Kadar nam jih izročijo društvo, podamo tudi svoj zagovor. Že danes pa konstatiramo, da nam je bil smoter ravno nasproten. — Op. r. uredu.

⁹⁾ Mnenje referenta in tudi naše. Op. uredn.

¹⁰⁾ Zadnjič smo že navajali razloge, iz katerih bi obstoj Slom. Zv. bil na škodo skupni stvari. Op. uredn.

¹¹⁾ Strokovno tajništvo s primernim sosvetom in stanovsko politično glasilo bi tvorilo potrebno imenovano profiteže v pokrajinah, potem teh bi bilo poslovanje hitreje kakor potom Zveze. — Op. uredn.

¹²⁾ Še ni uvedeno. Op. uredn.